

Nástin teorie emocí (první část) – Jean Paul Sartre

Hlavní teze: Psychologie ve svém zkoumání emoce nikdy nemůže vysvětlit, co emoce skutečně je a jaký má význam, a proto je třeba fenomenologického přístupu k postihnutí podstaty a vysvětlení emoce vzhledem k lidské realitě.

1) Psychologie x Fenomenologie emocí

- I. Psychologický výzkum musí vycházet z faktů
  - i. „Pokud se tážeme, co je to fakt, vidíme, že se definuje tím, že naň musíme *narazit* v průběhu bádání a že se dostavuje vždy jako nečekané obohacení a jako novinka ve vztahu k předchozím faktům.“ (str. 53)
- II. Psycholog přijímá empirický pojem *člověka*, kterého zkoumá pomocí „objektivních“ experimentálních a introspektivních metod
  - i. „Idea člověka tedy bude moci být jedině souhrnem konstatovaných faktů, které umožňuje sjednotit.“ (str. 55)
- III. Psychologie je věda, která podává souhrn různých faktů o zkoumaném, ale nedochází k podstatě zkoumaného. Zkoumá emoci jako akcident – přistupuje k emoci, že jednoduše je a různými způsoby se manifestuje ve zkušenosti
  - i. „V každém případě je jisté, že nebudu hledat vysvětlení či zákony emocí v obecných a zásadních strukturách lidské reality, nýbrž naopak *v procesech samotné emoce*, takže i když ji řádně popíši a vysvětlím, nebude nikdy něčím více než jen jedním faktem mezi jinými“ (str. 57)
- IV. Fenomenologie emocí provádí „fenomenologickou redukci“ a „dává tak svět do závorek“ - zkoumá emoci jako čistý transcendentální fenomén a snaží se uchopit podstatu emoce
  - i. „V každém případě je fenomenologie zkoumáním fenoménů, a nikoliv faktů. Pod fenoménem je třeba chápat „to, co se samo dává“, to, čeho skutečností je právě jev.“ (str. 60)
  - ii. „Fenomenolog se tedy bude emoce dotazovat *na vědomí* či *na člověka*, nebude jej zajímat jen, co emoce je, nýbrž co nám může říct o bytosti, o níž platí, že jedním z jejích rysů je právě schopnost být emocionálně dojata.“ (str. 60)
- V. Fenomenolog zkoumá význam emoce, protože pokud učiní z emoce fenomén vědomí, tak jí musí pojímat jako nadanou nějakým významem
  - i. „Od počátku víme, co to je: emoce *svým způsobem* značí celek vědomí či, pohybujeme-li se na existenciální úrovni, lidskou realitu. Protože lidská realita není souhrnem faktů, emoce není akcidentem. (...) Je touto lidskou realitou samotnou, jež se právě realizuje v podobě „emoce“.“ (str 61)
  - ii. „Chceme na přesném a konkrétním případě, totiž na případě emoce, zjistit, zda může čistá psychologie získat poučení i metodu od fenomenologie.“ (str. 62)

2) Polemika s klasickými teoriemi emocí

- I. Periferní teorie emocí – stav vědomí (radost, hněv, strach) je jen vědomím fyziologických projevů (smích, útek)
  - i. Sartrova námitka: „(...) i kdyby se objektivně vnímaná emoce jevila jako fyziologická porucha, není jakožto fakt vědomí ani poruchou ani čirým chaosem, nýbrž má smysl, něco znamená. (...) klade se jako jistý vztah nás jako psychické bytosti ke světu. (...) Je to uspořádaná a popsitelná struktura“ (str. 64-65)
- II. Janetova teorie chování
  - i. Mechanická interpretace (kontradiktorická) - emoce je méně adaptovaný způsob chování (defektivní chování)
    1. „Když máme před sebou příliš obtížný úkol a nedokážeme si uchovat vyšší způsob chování, který by se na něj adaptoval, uvolněná duševní energie se vybije jinou cestou: přejdeme k nižšímu způsobu chování, který vyžaduje nižší psychologické napětí.“ (str. 66)
  - ii. Psychologická teorie emocí (alternativní interpretace)
    1. „(...) emocionální chování vůbec není absencí řádu, poruchou: je to uspořádaný systém prostředků, které se upínají k nějakému cíli. A tento systém je povolán k tomu, aby zastřel, nahradil, vytlačil chování, které nemůžeme či nechceme vykonat.“ (str. 69)
  - iii. Nástin Sartrovi teorie: emoce představuje určitý vědomý prostředek, jak se vyhnout řešení obtížné situace nebo konfliktu – je úskokem či podvodem
- III. Teorie emocí tvarové psychologie
  - i. Emoce je způsobem chování (únikem), které se méně adaptovalo na vyšší problém a je tedy řešením konfliktu
  - ii. Sartrova námitka: „Pouze vědomí může svou syntetickou aktivitou bez ustání rušit a nastolovat tvary.“ (str.73)
- IV. Závěr, který Sartre z polemiky vyvozuje: „Nedostatečnost Jamesovy fyziologické teorie nás přivedla k Janetově teorii chování, ta nás přiměla obrátit se k teorii emoce jako funkčního tvaru a ta nás nakonec odkazuje zpět k vědomí. Právě jím jsme měli začít a právě zde je nyní třeba formulovat skutečný problém.“ (str.73)